

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Jeanette Åkerberg

Otukt mot naturen, vems natur?

Om avkriminaliseringen av homosexualiteten

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Per Nilsén

Termin: VT 2014

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Avgränsning	6
1.4 Metod och teori	7
1.5 Material	8
1.6 Forskningsläge	8
1.7 Uppsatsens disposition	9
2 FÖRSTA REFORMFÖRSLAGET RÖRANDE 18:10	10
2.1 Otukt mot naturen	10
2.2 SOU 1935:68	15
2.2.1 Medicinstyrelsens yttrande 1935	15
2.2.2 Homosexualiteten ur medicinsk synpunkt	17
2.3 Kunglig majestäts proposition 1937:187	19
2.4 SOU 1941:3	22
2.5 SOU 1941:32	24
2.6 Proposition 1944:13	26
2.7 Frigörelseveckan 1979	28
3 ANALYS OCH SLUTSATSER	30
3.1 Analys	30
3.2 Sammanfattande slutsatser	32
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	34

Summary

Due to the entry into force for a decriminalization regarding homosexuality in July 1944, homosexual activities were not considered as something criminal anymore. The struggle towards a more equal society did not end there. It took until 1979 before homosexuality was removed from the National Board of Health and Welfare (Socialstyrelsens) register of illnesses. Today, homosexuals have the right to marry and also to adopt children, to mention some rights among others. The road has been long and I intend with this essay to give the reader an insight in how a central change of law contributed to this evolvement. How the motion from 1933 later resulted in a general decriminalization in 1944.

By describing the preparatory work and the enquiry leading up to the decriminalization, this essay aims to indicate how a higher acceptance over time got introduced. This essay intend, by means of arguments from both the promoters and the adversaries, to illustrate how this process has taken form. The reader will get the opportunity to compare the current situation with the situation in the past. How the process has contributed to a change from a very discrete handle of the homosexual acts in public, to a reality where most of the Swedish political parties participate in events such as the Pride-festival. A remarkable turn has really taken place during 70 years. To ensure that a more free and open society not should be taken for granted, this work wishes lastly to raise a reflection regarding the argumentation that has taken place among the Swedish legal authority. With the purpose to show how we all can contribute and strive towards a higher acceptance for all of our society's human varieties.

Sammanfattning

I och med inträdandet av en avkriminalisering beträffande homosexualiteten i juli 1944 kom homosexuella handlingar att inte längre ses som något brottsligt. Kampen mot jämställdhet slutade inte där, det skulle dröja fram till 1979 innan homosexualiteten ströks ur Socialstyrelsens listor över sjukdomsbegrepp. Idag har homosexuella bland annat rätt att ingå äktenskap och adoptera. Vägen dit har varit lång och jag ämnar med denna uppsats att ge läsaren en inblick i hur en central lagändring kom att bidra till denna utveckling. Hur en första motion 1933 utmynnade i ett generellt avkriminaliserande 1944.

Genom att gå igenom de förarbeten och utredningar som förelegat avkriminaliseringen syftar denna uppsats till att visa hur en ökad acceptans över tid införts. Uppsatsen avser att med hjälp av argumentationer från både förespråkare och motståndare till avkriminaliseringen åskådliggöra hur processen utformats. Att ge läsaren möjligheten att jämföra dagsläget med den verklighet som en gång var. Hur utvecklingen bidragit till ändringen från ett eftersträvande mot en diskretion för homosexuella yttringar i det offentliga rummet, på grund av rädslan för psykisk smitta, till att de flesta svenska politiska partierna aktivt deltar i evenemang som Pride-festivalen. En anmärkningsvärd förändring som skett över 70 år. För att inte en öppenhet och frihet ska tas för given, önskar uppsatsen avslutningsvis väcka en fundering angående de resonemang som förts hos höga instanser i det svenska rättssamhället. För att se hur vi alla kan bidra till och sträva mot en ökad acceptans för samhällets alla mänskliga varieteter.

Förord

Det är inte utan att bli lite sentimental som jag i och med dessa sista knapptryck kan konstatera att tre år på juristutbildningen är överlevda, sånär som på en opponering. Det har varit tre minst sagt händelserika och intensiva år och jag vill tacka alla de som gjort min tid i Lund oförglömlig.

Jag vill beträffande uppsatsen främst tacka min handledare Per Nilsén som under processen väglett och givit kloka råd. Även Mathilda Tarandi förtjänar ett stort tack, vi har i de sista veckornas skrivande peppat och lyft varandra när det varit kämpigt. Hennes kloka synpunkter har bidragit till ett bättre slutresultat.

Slutligen vill jag tacka min familj som både genom korrekturläsning och sitt outtröttliga stöd är de som jag alltid vänder mig till och är tacksam över att ha.

Lund, den 22 maj 2014.

Jeanette Åkerberg

Förkortningar

Kungl. Maj:ts

Med. Dr.

SOU

Strafflagen

Kungliga Majestäts

Medicinsk doktor

Statens offentliga utredningar

Strafflag (1864:11)

1 Inledning

Behandlingen av homosexuella är mer än ett ämne. Det som skett genom historien är på många sätt fruktansvärt och vid genomläsning av gammalt material kan jag häpnas över formuleringar och uttalanden som gjorts. Var och en bör skaffa sig en inblick i ämnet och jag vill genom detta arbete bidra med min del i denna upplysning.

1.1 Bakgrund

Homosexuellas situation och ställning i samhället har på senare år varit ett hett debattämne. Idag har homosexuella personer rätt att ingå äktenskap och är en av de minoritetsgrupper som specifikt skyddas i våra diskrimineringsbestämmelser. Homosexuella anses idag jämställda samhällets andra medborgare, situationen har dock inte alltid varit sådan. Homosexuellas historia sträcker sig lika långt bak i tiden som människans början. Den har kanske inte utåt sett framförts men vid specifikt inriktande och sökande finns den där, i historiens alla olika epoker. Uppsatsen kommer fokusera på de arbeten som föranledde avkriminaliseringen 1944. Avskaffandet av homosexualiteten som sjukdomsdiagnos 1979 kommer även kort beröras.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att utreda och analysera behandlingen av homosexuella under 1900-talet, fokuserat på avkriminaliseringen som trädde i kraft 1944 i Sverige. Vidare är syftet att ge läsaren en utvidgad förståelse i frågan utifrån de argumentationer, ståndpunkter och ställningstaganden som förelegat och hur dessa har rättfärdigats. Jag vill genom att belysa detta lyfta ett intresse och en nyfikenhet för frågan.

Uppsatsens centrala frågeställningar är:

- ❖ Hur har processen för genomförandet av avkriminaliseringen sett ut?
- ❖ Vilken argumentation och ställningstaganden har avkriminaliseringen av homosexualiteten grundats på?
- ❖ Hur har de som motsatte sig lagändringen rättfärdigat och argumenterat för sin ståndpunkt?

1.3 Avgränsning

Homosexuellas historia är oerhört intressant och en genomgång i dess helhet hade varit ett givande arbete att genomföra. Med undersökningstiden i åtanke och även omfattningen av för frågan aktuellt material har jag, med min handledares hjälp, konstaterat att det är ett för omfattande område. En redogörelse av homosexuellas historia förtjänar att inte skyndas igenom. Jag har därför valt att rikta in mig på den lagstiftning som kom att bli en första brytpunkt beträffande samhällets negativa syn på homosexualiteten. Hur avkriminaliseringen bidrog till en utökad acceptans av homosexualiteten. Problemställningar gällande reglering i andra delar av historien som till exempel under medeltiden, tystnadspolitiken eller även en komparation med flertalet länder kommer därför inte att omfattas. Transvestism avskaffades inte som sjukdomsbegrepp förrän 2009, varken detta eller en HBT fokuserad genomgång kommer heller att göras. Uppsatsen kommer enbart rikta in sig på homosexuellas historia beträffande avkriminaliseringen och avskaffandet av homosexualitet som sjukdomsbegrepp. Medicinska aspekter kommer enbart kortfattat omnämnas. Paralleller till bisexuella som görs i utredningarna inkluderas även här i den mån som ansetts behövlig. Då mängden åtalade homosexuella män klart överväger mängden åtalade kvinnliga homosexuella och då utredningarna främst utgår ifrån den manliga homosexualiteten blir även utfallet detsamma i detta arbete. Om önskan för vidare läsning finns är de, i källhänvisningen angivna gamla offentliga utredningar, högst intressanta att läsa igenom. Både för den som är intresserad av ämnet men även för den som i rent allmänbildande syfte vill

få en inblick i tidigare reglering och hantering av en i samhället viktig grupp människor.

Det var tänkt att uppsatsen skulle utgöra en komparativ studie i förhållande i Danmark. En intressant komparation då Danmark avkriminaliserade homosexualiteten 1933 och länderna, både lagstiftningsmässigt och i övrigt, påminner om varandra. Under arbetets gång har jag valt att fokusera på den svenska avkriminaliseringen och rättsutvecklingen, då jag verkligen utförligt vill ge läsaren en inblick i ämnet och även att en komparation inte skulle omfattas i en tillfredställande mån med uppsatsens angivna omfång i åtanke.

1.4 Metod och teori

Då uppsatsen är rättshistorisk har materialet bearbetats med den rättsdogmatiskt, sedvanligt juridiska metoden¹ och jag har genom att följa rättskälleläran bearbetat och värderat materialet källkritiskt efter deras rang i förhållande till andra källor.

Jag har valt att granska behandlingen av homosexuella i Sverige, under 1930-40 talet, men också kortfattat om borttagandet av homosexualiteten som sjukdomsbegrepp under 1979. Detta utifrån ett rättsutvecklingsperspektiv. En kronologisk genomgång av utvecklingen, med hänvisning till det material som förelåg ändringarna ämnar ge läsaren den tydligaste möjliga genomgången av händelseförloppet.

I uppsatsen kan även ett diskursteoretiskt synsätt komma till uttryck, vilket innebär att en fokusering på frågorna ”hur” och ”varför” görs istället för ”vad”. Analysen tar därför mer sikte på att analysera hur rätten konstruerats och hur det i det enskilda fall har legitimerat dit tillhörande rättsliga lösningar. Att visa rätten utifrån sociala konstruktioner i samhället är en del av denna metod. De resonemang som förts i utredningarna och den vikt

¹ Korling och Zamboni (2013) s.21–43.

dessa har i förhållande till förståelsen av frågan, följer av denna metod beträffande hur rättsliga resonemang har vunnit giltighet alternativt varför de inte vunnit giltighet.² En metodbeskrivning som stämmer överens med det syfte som jag gett denna uppsats.

1.5 Material

Materialet i uppsatsen utgörs främst av källor i form av förarbeten som finns beträffande min specifika frågeställning. Resonemang och argument som däri framkommit kommer efter en utförlig genomgång att tolkas och bearbetas i uppsatsens analysdel.

Även material hämtad från litteratur förekommer i uppsatsen, främst bestående av boken *Undantagsmänniskor*. Denna ger en högst intressant genomgång av den homosexuella historien från antiken fram till förra sekelskiftet och lyckas verkligen, genom sin blandning av fakta och anekdoter, fånga läsaren och skapa ett intresse.

Borttagandet av homosexualitet som sjukdomsbegrepp och den så kallade frigörelseveckan 1979 som föranledde detta har med hjälp av information från RFSL redogjorts för.

1.6 Forskningsläge

Homosexuellas historia är ett ämne som intresserar och det finns relativt mycket material som berör ämnet. Huvudsakligen utgörs dessa av historiska genomgångar.

Det finns ett antal avhandlingar på området men likt litteraturen på området gör även dessa en mer övergripande historisk genomgång beträffande frågan, både ur ett rättshistoriskt och ett socialt perspektiv. I avhandlingen *Begärets lagar* skriven av Sara Edenheim analyseras statliga utredningar

² Korling och Zamboni (2013) s.346–347.

beträffande homosexuella frågor utifrån bland annat en heteronormativ subjektsdefinition som används för att ge en förståelse för lagstiftningen.³

1.7 Uppsatsens disposition

För att ge läsaren en tydlig överblick över de lagstiftningsarbeten och utredningar som föregått avkriminaliseringen av homosexualiteten har uppsatsen skrivits i kronologisk ordning.

Huvudtexten är därför skriven i tidsföljd för att läsaren steg för steg ska kunna följa hur utredningarna argumenterat och resonerat, från den motion som presenterades för riksdagen 1933 fram till dess att en faktiskt generell avkriminalisering trädde i kraft 1944.

Avslutningsvis kommer analys och slutsatser att anföras.

³ Edenheim (2005).

2 Första reformförslaget rörande 18:10 strafflagen

I och med Vilhelm Lundstedts motion ”Otukt mot naturen” 1933 inleddes en ny riktning inom straffrätten och synen på de homosexuellas situation. Mer än tio år skulle dröja från presentationen av detta första politiska reformförslag till dess att den nya reformerade lydelsen av straffbestämmelsen skulle träda i kraft 1944. En redogörelse över processens gång, från början med Lundstedts motion till dess att riksdagen antar propositionen 1944:13 och en generell avkriminalisering av homosexuella handlingar är ett faktum, kommer nedan att göras.

2.1 Otukt mot naturen

År 1932 uppmärksammades massmedialt att homosexuella män pressades på pengar av manliga prostituerade eller tillfälliga sexpartners. De homosexuella männens starka intresse av att hålla sina sexuella preferenser privata gjorde dem till lätta offer. Homosexualiteten var vid denna tid olaglig och det fanns därför inte någon vidare möjlighet att anmäla sin utpressare. Dels då den homosexuella själv riskerade att åtalas och dels att skammen ett avslöjande medförde orsakade stora besvär. Bristande lagreglering beträffande denna utpressning var något som upprörde journalister och debattörer. Konsekvensen av regleringen blev att utpressarna, oftast unga män som livnärde sig på prostitution, skyddades och inte de homosexuella män som köpt deras tjänster.

I juni 1932 publicerades i *Dagens Nyheter* ett reportage med titeln ”Homosexualiteten ett utbrett fält för utpressare”. Inflytelserika män intervjuades om sin inställning till homosexualitet. En enighet mellan dessa män, advokater, läkare, högre poliser och politiker, fanns gällande lagstiftningen på området. De ansåg regleringen otidsenlig och i behov av en förändring.

Den socialdemokratiska riksdagsmannen och professorn Vilhelm Lundstedt lämnade året därpå, 1933, in en motion till riksdagen som krävde att förbudet mot homosexuella handlingar skulle avskaffas.⁴

Lundstedt uppmärksammar en äldre formulering beträffande handlingar och dess straffbarhet, enligt vilken straffet ska ses som en rättvis vedergällning som brottslingen gjort sig förtjänt av. Tanken att en person är ansvarig för sin felaktiga vilja och att denne genom sina personliga kvalifikationer ges möjligheten att ändra sin vilja i en annan riktning. Det moraliskt förkastliga i handlingen ansågs utgöra ett nödvändigt brottskriterium. Ett stridande mot en rättslig plikt kunde alltså vara straffbar trots avsaknad av moralisk plikt. En strafflag där brottskriterium alltid skulle innehålla en moralisk och en rättslig del för att vara tillämpligt skulle leda till en strafflag omöjlig att motivera menade Lundstedt.⁵

Utgångspunkten för den straffrättsliga skuldkonstruktionen har varit och måste även fortsättningsvis vara baserat på tron på dogmen om viljans frihet. Skuldkonstruktionen i situationer där omständigheterna uppenbart varit en persons vilja övermäktig blir annars ohållbar. En medfödd homosexualitet inte kan föras tillbaka på individen som en felaktig vilja för vilken personen ska anses ansvarig för. Tron om möjligheten att ge den felaktiga vilja en bättre inriktning menade Lundstedt vara uttryck för en godtycklig värdering och han ansåg att idén om ansvar för sin homosexualitet var ogrundad.

Beteckningen ”otukt som emot naturen är” blev därför som uttryckssätt både motsägelsefullt och oförnuftigt, då diskussionen rör tillfredsställandet av en homosexuell persons könsdrift och inte den av samhället objektifierade synen på vad som ska anses ”naturligt”.

⁴ Norrhem, Rydström och Markusson Winkvist (2008) s.125.

⁵ Lundstedt (1933) s.10–11.

Homosexuella handlingars straffbarhet går därför inte att förena med rådande straffrättsvetenskap, med utgångspunkt i straffteorierna. Själva syftet med homosexuella handlingars straffbarhet är orealiserbart då ett fängelsestraff knappast kan leda till att homosexualiteten hos personen varken skulle minska i intensitet eller försvinna helt i och med straffet. Straffet syftade mer till att markera en ståndpunkt än som egentlig vedergällning för något ont begånget.

I motionen särskiljs medfödd och förvärvad homosexualitet åt. Det poängteras att även en förvärvad homosexualitet inte per automatik skulle vara straffbar. Handlingarna ter sig troligtvis lika naturlig för den förvärvat homosexuella som för den medfött homosexuella, det är i båda fallen uttryck för personens naturliga drifter. Snarare skulle ett heterosexuellt förhållande alternativt äktenskap, för den homosexuella te sig som onaturligt.

Homosexuella handlingar skedde oftast, likt de flesta fallen av heterosexuella handlingar, i den privata sfären. Det var därför endast en liten andel som upptäcktes.⁶ Något Lundstedt tryckte på i motionen var detta tillfällighetsbaserade sätt att åtala och döma personer för brott mot 18kap 10§. Det bidrog till en oönskad slumpmässighet i lagföringen som i sin tur ledde till att den allmänna rättskänslan underminerades. Respekten för strafflagens allmänna rättskänsla tog därigenom skada på ett oönskat sätt.⁷

De sociala oangelägenheter som kriminaliseringen medförde, främst den omfattande mängden utpressningar, ledde till begäran om ett utvidgande i straffstadgande beträffande utpressning till att även omfatta den som riktade in sig på homosexuella.⁸ Risken att utsättas för utpressning bidrog till att många homosexuellas livsmod påverkades och nödvändigheten att dölja sitt känsloliv och sitt riktiga jag bidrog till ett ökat självförakt. Ett uppdragande om sanningen riskerade medföra ett utstötande av den homosexuella ur

⁶ Lundstedt (1933) s.14–18.

⁷ Lundstedt (1933) s.23–24.

⁸ Lundstedt (1933) s.41–42.

dennes sociala liv och tillhörighet på grund av sexuella preferenser, något Lundstedt ansåg värt att motverka.⁹

I reformförslaget fanns angivet ett antal undantagsfall som inte skulle omfattas av ett upphävande av 18kap 10§. Vissa kvalificerade homosexuella otuktshandlingar skulle genom en ersättningslagstiftning komma att förbjudas. Otukt utövad mellan personer av samma kön skulle enbart vara straffbart då gärningen skett under omständigheter motsvarande dem som avses i 15 kap 12,13 och 15§§ eller i 18 kap 6-9§§ strafflagen. Oavsett om handlingen skett mellan personer som är 15- 18 år gamla skulle den vara straffbar om inte personerna beträffande ålder och utveckling, var att anses varandra jämbördiga. De ovan nämnda bestämmelserna omfattar även ett kriminaliserade för heterosexuella personer. Den av Lundstedt satta skyddsåldern om 18 år är tre år högre än den reglering som heterosexuella likvärdiga handlingar omfattas av. Denna högre skyddsålder sattes för att utvecklingen mot en heterosexuell natur hos individen skulle främjas. Tron om att många homosexuella män sökte sig till yngre personer och därmed riskerade äventyra den sexuella utvecklingen hos dessa yngre individer var ett av skälen som angavs för skyddsåldershöjningen. Gällande de kvalificerade homosexuella handlingarna innefattade förslaget att straffet antingen skulle vara fängelse i högst sex månader alternativt högst två års straffarbete.¹⁰

I motionen fanns bifogat en uppsats gjord av en anonym författare. Uppsatsen kom att inkluderas efter att Lundstedt från sin kollega, professor i psykiatri med.dr. B. Jacobowsky, i ett yttrande angående den vetenskapliga sanningshalten fått konstaterat att det rörde sig om ett väl disponerat arbete som i sin helhet var att anses som en tillförlitlig vägledning vid studier av ämnet. Tillförlitlig trots att uppsatsen i vissa mer resonerande delar var starkt subjektiv baserat på författarens egen åsikt och insikt i ämnet.¹¹

⁹ Lundstedt (1933) s.24–25.

¹⁰ Lundstedt (1933) s.60–65.

¹¹ Lundstedt (1933) s.6–7.

I uppsatsen beskrivs och förklaras utförligt begreppet homosexualitet, de olika klassificeringar som gjorts och dylikt. Författaren menar att homosexualiteten har ansetts och även fortfarande ansågs som en naturvidrighet, något lagens uttryck ”som emot naturen är” styrker. Den utveckling som gjorts inom läkarvetenskapen och även den generellt ökade upplysningen, har lett till att homosexualiteten istället kommit att ses som en sjukdom. Homosexualiteten avhandlas vid sidan av andra sinnessjukdomar i läroböckerna och definieras som ”sexuella perversiteter”.

Här anförs istället att homosexualiteten bör anses som en varietet. Att homosexualiteten inte är att anses som en sjukdom, inte heller som en abnormitet utan enbart en varietet som uttryck för en minoritet. Oavsett benämningen av homosexualitet framförs att det främst rör sig om att befria dessa homosexuella personer från tvånget att vara brottslingar.¹² En hänvisning till uttalanden från professorer i psykiatri angående kriminaliseringen av homosexualitet och dess lämplighet görs. Professor Frey Svensson, överläkare på Uppsala hospital, publicerade redan 1907 en artikel i *Dagens Nyheter*, han anförde där bland annat följande: ”ingen människa straffas för att hon bär klumpfot och för att hon måste bära sko af abnorm form. Homosexualitet bör lika litet vara straffbar, och lika litet det homosexuella könsumgänget straffas under andra villkor än när det normala könsumgänget gör det.”¹³

Motionen fick avslag i båda riksdagens kamrar, riksdagen valde att följa rekommendationen från första lagutskottet, som föreslog ett avvaktande tills presentationen gällande partiella reformer på straffrättens område skulle komma från 1932års strafflagsberedning. Motionen fick däremot genomslag rörande Lundstedts poängterande om nödvändigheten av en utvidgning beträffande utpressningsbrottet. En ny straffbestämmelse innefattande även en reglering av hot om skandalisering trädde året därpå i kraft.¹⁴

¹² Lundstedt (1933) s.104–107.

¹³ Lundstedt (1933) s.108.

¹⁴ Rydström (2001) s.179.

2.2 SOU 1935:68

Medicinstyrelsen ålades av regeringen, efter att Lundstedts motion hade presenterats i riksdagen, att bistå strafflagsberedningen med ett yttrande beträffande straffbarheten för homosexuella handlingar. Styrelsens yttrande publicerades som en separat del utredningen.

Bifogat till yttrandet fanns även en framställning författad av V. Wigert som både var medlem i styrelsens vetenskapliga råd och professor i psykiatri vid Karolinska institutet. Se framställning i kap 2.2.2.

2.2.1 Medicinstyrelsens yttrande 1935

Styrelsen anförde att de, utifrån en tolkning av vad som framkommit i professor Wigerts framställning, ser sig kunna tyda att alla människor, oavsett kön, utöver de organ och där tillhörande karaktär som bestämmer människan egenskap som man eller kvinna, har rudimentära anlag till det andra könets organ. Tecken för denna dubbelhet och sekundära könskaraktärer kan troligtvis återfinnas i det centrala nervsystemet, särskilt beträffande de centra som är av vikt för människans erotiska uppträdande.

Utifrån professor Wigerts framställning, menar styrelsen att det med fog kan antas att samtliga individer i fråga om anlag bär på en större eller mindre grad av bisexualitet.

Den potentiella bisexualiteten är för vissa individer mer rudimentär, alltså mer eller mindre betingande och utpräglad i personers karaktär och beteende. Av utredningen framgår att människan, i en viss ålder innan den sexuella mognaden har inträffat, tros vara mer påverkbar och att den motsatta delen av denna dubbla anlagstyp kan lockas fram på grund av förförelse eller dylikt. En eventuell sexuell mognad kan genom sådan förförelse riskeras att fixera den erotiska dragningen åt ett felaktigt håll.

Samhället ansåg att homosexuella utgjorde farliga individer ur fortplantningshänseende. Agerandet mot homosexuella under denna tid rättfärdigades därför genom att det från samhällets sida beskrevs som ett självförsvar mot biologiskt betingande riskfaktorerna, särskilt beträffande en utveckling mot en ny generation fortplantningsdugliga människor.

Efter en ändring av uppfattning framför styrelsen, att de endast kan rättfärdiga ett ställningstagande gällande ingripande från samhällets sida, i fall där homosexuella yttringar kan leda till skada för andra personer. Rätten till ingripande bör därför begränsas till fall som avser behövligt skydd för barn och ungdom. Som lämpligast åtgärd anses omhändertagande, läkarbehandling och skyddsförvaring i fall där detta anses erforderligt. Styrelsen menar att homosexuella inte ska straffas för handlingar som är uttryck för dennes fysiska och psykiska skapnad. Den föreslagna åtgärden är densamma som vidtas beträffande andra som på det psykiska planet anses anormala och som för andras liv, hälsa och säkerhet anses som farliga individer.¹⁵

Ett förfarande med åtal borde ändå föranledas av en undersökning av den homosexuellas sinnesbeskaffenhet i enlighet med 41 § sinnessjuklagen. Den tilltalade skulle förklaras fri från ansvar och istället i behov av vård på sinnessjukhus. Ett omedelbart omhändertagande på sinnessjukhus där den homosexuelle kunde åtnjuta den specialbehandling som i vissa fall visat sig ge resultat, ansågs av styrelsen som det mest rationella av lösningar. Detta utan ett föreliggande åtal.

Styrelsen föreslog att en ändring i sinnessjuklagen skulle genomföras, då homosexualitet ansågs mer jämställt med en sinnessjukdom. De föreslagna ändringarna skulle bestå av ett tillägg till 6 § i sinnessjuklagen. Skyldigheten att bereda vård åt sinnessjuk, vilken ålades vissa personer och myndigheter skulle utsträckas till att även omfatta ett omhändertagande av personer som förövat otukt med annan av samma kön som inte uppnått 20 års ålder.

¹⁵ SOU 1935:68, s.78–79.

Det som slutligen anfördes var att 18 kap 10§ strafflagen borde utgå om en ändring i sinnessjuklagen genomfördes, om denna i huvudsak överensstämde med vad styrelsen kommit fram till.¹⁶

2.2.2 Homosexualiteten ur medicinsk synpunkt

Framställningen inleds med ett citat från *Hesnard*, där en homosexuell beskrivs som den vars erotiska drift gör att personen föredrar en sexuell förening med en individ av sitt i eget kön. Vanligaste anledningen var som uttryck för ett uteslutande eftersträvande mot en likkönad förening.¹⁷

Skyddsintresse i ungdomen och ett beskyddande för att denne under mognadsåren ska vidhålla en strävan och utveckling åt det heterosexuella hållet förespråkades även här.

Hesnard framförde vidare en teori om att homosexuella personer sällan dras till de i sexuellt avseende likasinnade. Ett av de vanligaste målen för åtrån menades istället vara heterosexuella personer av det egna könet och sökandet till andra homosexuella endast tilltogs då de heterosexuella personerna inte står till den homosexuelles förfogande. Detta menades även förklara den stora utsträckningen av manliga prostituerade. Heterosexuella personer som gjorde sig tillgängliga för en homosexuell kontakt var de som kunde köpas för pengar eller varor som ansågs värdefulla nog, ofta unga män utan någon vidare ekonomisk trygghet. Hesnard menade att den homosexuella i större utsträckning än andra individer, attraherades av barn och ungdomar. Inte enbart för att de var mer lättfångade och utsatta objekt utan då den erotik som utformades för homosexuella män hade en utstuderad tendens att eftersträva och inrikta sig på mycket unga personer, till och med barn. Han ville förstärka det han beskrev som det sjukligt abnormalt i driften hos de homosexuella personerna genom att hävda att, bortsett från den närmare hälften som åträdde ungdomar, en stor grupp

¹⁶ SOU 1935:68, s.80–81.

¹⁷ SOU 1935:68, s.103.

homosexuella inriktade sig på barn i de lägre åldrarna. Först i tredje hand menade Hesnard att åtrån till andra vuxna män förekom.

En homosexuell ung man som dömdes för otukt mot naturen yppade att det åtminstone inte var mot hans natur. Wigert som, av uttalandet att döma delar uppfattningen om att homosexualitet bör ses som något sjukt, med ett argument som menade att den homosexuelle naturligtvis inte själv upplevde sin drift som varken sjuklig eller abnorm utan enbart som en avvikelse de sökte att rättfärdiga på alla sätt möjliga. De homosexuella som enligt Wigert hade en djupare sjukdomsinsikt och därför jobbade med att bekämpa sina drifter för att befria sig från denna uppskattades i en undersökning enbart uppgå till ett antal understigande 20 %.

På grund av delade meningar angående homosexualitetens uppkomst har frågan blivit föremål för olika medicinska tolkningar, som sinsemellan är starkt motsägande.

En sida, den Hirschfeldska läran, representerade uppfattningen att den homosexuella driften alltid var betingad rent konstitutionellt i människokroppen beroende på rent organiska faktorer. Erotiska upplevelser i ungdomen eller dylikt, ansågs inte ha någon betydelse.

På andra sidan av debatten stod två andra teorier, som även sinsemellan starkt divergerade. En av dessa var Kraepelins som menade att homosexualiteten kunde förvärfvas om könsdriften under pubertetens tidiga och mer odifferentierade skede riskerades knytas an genom manipulation och minnen från homosexuellt håll. Den andra teorin var utformad av den psykoanalytiska skolan, som med *Freud* som förespråkare, menade att vuxnas homosexualitet har sitt ursprung i psykiska upplevelser från de tidigaste barnåren.

Likheten mellan de två sistnämnda uppfattningarna är att huvudvikten menas baseras på yttre upplevelser. *Freud* fasthåller dock vid antagandet av ett visst organiskt grundlag till homosexualiteten.

Wigert framförde att en sexuell varierande sjuklig företeelse som homosexualiteten och den där tillhörande könsdriftiga perversion, osannolikt kunde ha likartad uppkomst. Homosexualiteten skulle snarare ses som ett gemensamt synligt symptom för olika sjukdomstillstånd och inte något enhetligt.

Erfarenheter och uppfattningar av denna art har lett till experimentella ingrepp på människor, där det hos homosexuella män avlägsnats den ena eller båda testiklarna och istället inympat könskörtlar från normala, det i denna kategori mest berömda fallet är Lichtensterns.¹⁸

Den vanligaste behandlingsformen var de terapeutiska åtgärderna som syftar till att omstämna den abnorma könsdriften till att istället eftersträva ett normalt objekt. Terapin skulle bidra i ett strävande mot ett underlättande i bekämpandet av den homosexuellas könsdrift. För att mer varaktigt stärka motståndskraften mot de asociala sexuella impulser som denne ansågs uppleva. Något omstämmande av könsdriften med hjälp av dessa metoder fann sig relativt tvivelaktigt och var inte huvudmålet med behandlingen.¹⁹

2.3 Kunglig majestäts proposition 1937:187

Inledningsvis gås innebörden av den homosexuella otukten igenom. Lagrummet är tillämpligt både i fall där parterna består av antingen två män eller två kvinnor. Beträffande den kvinnliga homosexualiteten kan utläsas ur praxis att lagrummet sällan, om ens någonsin påkallats rörande otukt mellan

¹⁸ SOU 1935:68, s.106–109.

¹⁹ SOU 1935:68, s.112.

kvinnor.²⁰ Något som i viss mån förklarar varför frågan om homosexuell otukt ofta har den manliga homosexualiteten som utgångspunkt.

Av de från tidigare utredningar föreslagna åldersgränser framgår att otukten ska bestraffas enbart då den utövats med person som understiger 20 års ålder. Otukten är dock även straffbar om den utförts av person som omfattas av 6§ andra stycket, om den andra personen är inlagd på inrättning där denna är verksam. Om otukt utövats mellan två personer som i ålder och utveckling är jämbördiga, kan denna omständighet verka mildrande och även ibland straffriande. I motiveringen från sakkunniga framförs att inte bara domstolen i dessa fall har möjlighet att fria från straff utan även åklagaren ska vara berättigad att välja om åtal ska genomföras eller underlåtas.²¹

Det från medicinstyrelsen föreslagna, beträffande en övergång från kriminalisering till ett omhändertagande på psykiatrisk inrättning anses inte för närvarande kunna läggas till grund för någon ny lagstiftning i frågan. Då argumentationen som förs inte kan anses utgöra en övervägande läkaropinions. De skyddsvärda intressen som ungdomen utgör riskerade att påverkas negativt av en avkriminalisering och den menades även kunna skapa oönskade effekter beträffande dessa stötande företeelser.

Överståthållarämbetet och polismästaren i Norrköping ombeddes framföra sin ståndpunkt i frågan. Polismästaren framförde att en principiell straffrihet kunde befaras medföra dels ett mindre diskret uppvisande av de homosexuella böjelserna och även ett mera öppet inledande av denna typ av förbindelse. Överståthållarämbetet anförde vidare att en principiell straffrihet befarades kunna medföra en utökad uppkomst av dessa, som ämbetet uttrycker det, synnerligen stötande företeelser. Utbudandet av denna otukt från vuxna mäns sida riskerades ske mer oblygt. Ett öppet manifesterande för dessa böjelser var något som ämbetet, oavsett om en

²¹ Prop. 1937:187, s.86–87.

manifestation i sig inte skulle utföras på ett anstötligt sätt, uppenbart ville motverka. Ämbetet anser, trots anförda skäl för motsatsen, att det är en nödvändighet att de ovan anförda potentiella följderna av ett straffriande i möjlig mån förhindras med hjälp av lagstiftning.²²

Yttranden från häradshövdingen i Västerbergslags domsaga och rådhusrätten i Trosa, framförde att ett upphävande av straffbestämmelserna beträffande personer som uppfyller 20 års ålder var att gå för långt. Häradshövdingen menade att även om homosexualiteten kunde ses som en sjukdom så innebar detta inte implicit att sjukdomen var så pass utpräglad att den inte kunde behärskas. En parallell dras till fall där även en normal heterosexuell könsdrift måste behärskas och underlåtelse därom kunde innebära en omoralisk och även straffbar handling. Han menar att utredningen inte ger stöd för uppfattningen att den homosexuella viljan inte skulle vara påverkbar för ett hot om sanktioner. Den homosexuella beskrivs som en, i moraliskt anseende, smittospridare oavsett uppnådd ålder. Handlingar utförda, oavsett ålder på personer, i och med det socialt onda som det innebär även bör vara straffbart.

Till det föreslagna straffriandet beträffande homosexuella handlingar, som utövas mellan samtyckande vuxna individer, har det av de sakkunniga framförts att dessa handlingar är socialt oskadliga. Departementschefen, justitieministern KG Westman, anför i denna proposition att det av erfarenhet kan visas att denna typ av otukt i olika avseenden visst kan medföra allvarliga sociala vådor. Dessa psykologiskt skadliga verkningar kunde drabba både parterna själva men fara för psykisk smitta ansågs även föreligga för utomstående.

Ett kriminaliserande av försök till föranledande av ungdom till homosexuell otukt förespråkades. Även möjligheten att stänga av person från tjänstgöring eller vidta andra lämpliga åtgärder om försöket utförts av till exempel en lärare, skulle finnas i fall där det ansågs påkallat. Westman menade att han

²² Prop. 1937:187, s.88–89.

inte kunde medverka till denna generella avkriminalisering då den föreslagna straffrättsliga behandlingen som presenterats i frågan inte ansågs tillräckligt färdigberedd för att kunna bringas till avgörande.²³

Trots att Westman var en tydlig motståndare mot ett straffriande av de homosexuella handlingarna fortsatte straffberedningen med utredningsarbetet i frågan under hans fortsatta ämbetsperiod. Under 1941 offentliggjordes två statliga utredningar, den första att publiceras var författad av psykiatriprofessorn Alfred Petrén, den andra undertecknad strafflagsberedningen.

2.4 SOU 1941:3

Alfred Petrén tillkallades att, som sakkunnig inom justitiedepartementet, biträda med en utredning angående åtgärder för bekämpandet av homosexualitetens farliga yttringar.

Petrén delade i stora drag medicinstyrelsens uppfattning om homosexualitet som något i störst omfattning biologiskt betingat. Sociala omständigheter kunde dock i vissa fall leda till en utveckling åt det homosexuella hållet. Gällande vem som ansvarar för att besluta om åtgärd för den homosexuella personen skiljde sig Petréns uppfattning från medicinstyrelsens. Med hänsyn till bäst överensstämmande med den svenska rättsuppfattningen, borde frågan avgöras av en domstol. Han tillstyrkte därför sakkunnigberedningens förslag beträffande ändring i 18 kap 10§ strafflagen. Ändringen innebar en utökad omfattning av bestämmelsen i sinnessjuklagen beträffande den obligatoriska rättspsykiatriska undersökningen till att omfatta alla, för homosexuella handlingar, tilltalade. Ett vidtagande om ändring i liknande riktning av sinnessjuklagens 41§ andra stycket blev därför en del i det förslaget.²⁴

²³ Prop 1937:187, s.90–93.

²⁴ SOU 1941:3, s.18.

Petrén tog avstånd från docent Sondéns extrema ståndpunkt beträffande den rättsliga behandlingen av homosexuella som inte uppfyllde kraven för sinnessjukdom eller sinnesslöhet. Detta avståndstagande skulle däremot inte tolkas som ett medhållande av den från medicinstyrelsens extrema åsikt åt det motsatta hållet, att envar som begår homosexuell handling med person som inte fyllt 20 år automatiskt bör intagas på sinnessjukhus. Han kunde inte stötta något som schablonmässigt tillämpar denna princip oavsett om det rör en bisexuell person eller en mer utpräglad homosexuell. För bestämmandet av en lämplig reaktivåtgärd menade Petréns att hänsyn måste tas till art och grad av homosexualitet hos den som gjort sig skyldig till handlingen.

En åtskillnad gjordes mellan den konstitutionellt homosexuella, vars läggning var att anses som medfödd och å andra sidan den som utvecklat sin homosexualitet. Att döma en utpräglad homosexuell person till fängelsestraff alternativt straffarbete, utan efterföljande skyddsåtgärd, var enligt Petréns uppfattning meningslös.

En generalisering kunde leda till en missbalans när det kom till straff. Att en bisexuell person som i brist på kvinnligt umgänge utövat otukt med en man, därför automatiskt skulle intagas på sinnessjukhus var inte en önskvärd reglering. Han hänvisar till professor Wigerts utredning däri det konstateras att det, i fall där en kriminalisering av homosexuella handlingar mellan vuxna kom att upprätthållas, kunde finnas fall där en tillämpning av strafflagens 5kap 6§ ansågs lämpligare att tillämpa än sinnessjuklagens bestämmelse om omhändertagande. I beräkningen bör medtagas att homosexualiteten mellan individer kan vara olika graduellt utvecklad och att detta bör påverka straffsatsen. För den utpräglad homosexuella som vid upprepade tillfällen blivit dömd för homosexuell otukt, är ett omhändertagande på anstalt under obestämt tid det enda lämpliga

alternativet menade Petrén och hänvisar till ett fall från sin tid på Långholmens centralfängelse.²⁵

Utredningen resulterade dels i en hemställan av det som SOU 1935:68 kommit fram till och dels att ändringen i 18kap 10§ strafflagen skulle genomföras. En ändring i sinnesjuklagen som korresponderade med ändringen i 18kap 10§ blev en nödvändighet. Beträffande personer som skulle omfattas av den obligatoriska psykologiska undersökningen tillkom även ett inkluderande av homosexuella. De skulle därigenom kunna straffrias och istället dömas i enlighet med sinnesjuklagen.

2.5 SOU 1941:32

Strafflagsberedningen behövde först ta ställning till huruvida homosexuella handlingar bör vara straffbara under alla förhållanden. Straffbudet i 18kap 10§ menades vara uttryck för en över generationer ärvd syn på homosexualiteten som något, moralfilosofiskt och även enligt det religiösa kyskhetsidealet, onaturligt och syndigt. För att förhindra att homosexualiteten skulle få möjlighet att såra den allmänna anständighetskänslan var detta en fråga om samhällets sida framträdande angelägenhet.

Tidigare anförda argumentet att en utbredning av homosexualiteten skulle försvaga samhällets möjligheter gällande ett bekämpande av prostitutionen, togs även upp här.

Vikten att motverka en utbredning av homosexualiteten menade beredningen onekligen skulle skyddas mer utförligt om de homosexuella handlingarna under alla förhållanden var straffbara. Även om straffsanktionen kanske inte leder till att homosexualiteten upphör så menade beredningen att handlingarna troligen skulle komma att ske med en

²⁵ SOU 1941:3, s.7–8.

utökad diskretion, något de ansåg som fördelaktigt. Straffbarheten troddes även kunna motverka den potentiella smittorisk som en offentlig roll kunde ge näring åt och även den skandalhunger och sensationslystnad som riskerades tillkomma.²⁶

En strafffrihet för homosexuella handlingar mellan samtyckande vuxna, kunde troligen medföra en minskning av förgripande och utnyttjande av minderåriga, en potentiell avhållsamhet som från samhällets sida ansågs eftersträvansvärd.

Med stöd av detta framfördes att homosexualiteten endast skulle vara kriminaliserad då särskilda omständigheter föreligger. Bland de särskilt skyddsvärda intressena, mot vilka ett bestridande skulle innebära sanktion genom straffbud, är det mest framträdande att en sund utveckling beträffande det sexuella livet för ungdomar ska upprätthållas och främjas. För att upprätthålla ett så pass effektivt skydd som möjligt för ungdomen ansåg beredningen att även försök att föranleda ungdom till att begå homosexuella handlingar, skulle vara sanktionerat. Den fara för psykisk smitta som ett öppet manifesterande av homosexuell inställning ansågs utgöra, skulle även motverkas av denna utvidgning.²⁷ Ett äventyrande av en utvecklingsprocess mot det sunda skulle förhindras därför var det uppenbart att samhället hade en skyldighet att vidta effektiva åtgärder i denna strävan att motverka.²⁸

Petréns förslag att omfattningsområdet för berättigade till sinnessjukvård skulle begränsas till att enbart omfatta de som utövat homosexuell otukt med någon under 20 år, ansågs otillräckligt. Bedömningen borde inte vara beroende av om huruvida den, med vilken den homosexuella utövat otukt, var över eller under 20 år gammal.

²⁶ SOU 1941:32, s.13–14.

²⁷ SOU 1941:32, s.16–17.

²⁸ SOU 1941:32, s.20.

Som bäst lämpade sanktion förordnade beredningen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, vilket främst ansågs tillgodose de allmänna rättsgrundsatserna och även vara den ur kriminalpolitiskt hänseende mest lämpade åtgärdsformen.²⁹

Ett förslag om en höjning av åldersgränsen till 21 års ålder anfördes, skyddsåldern skulle då istället sammanfalla med myndighetsåldern. Ett lämpligare förslag eftersom en sexuell mognad kunde infalla senare för vissa, beredningen såg det önskvärda i att även dessa personer skulle omfattas av skyddet. Gärningsmannen behövde per se inte uppfylla 21 års ålder för att regleringen skulle komma att aktualiseras. Beredningen framför dock att handlingarna i dessa fall där båda parterna är unga, mer skulle ses som uttryck för en experimentell fas och inte ett manifesterande för en utpräglad homosexuell läggning. Beredningens förslag beträffande straffskala var att maxstraffet skulle vara fängelse alternativt straffarbete i högst två år. Om handlingen däremot företagits mot en person som understeg 15 års ålder skulle domstolen ha möjlighet att döma den skyldige till fyra års straffarbete.³⁰

2.6 Proposition 1944:13

Riksdagen har i sin utredning, i överensstämmelse med strafflagsberedningens förslag, kommit fram till att ett generellt straffbeläggande av homosexuella handlingar ska upphävas och ersättas med en bestämmelse som innebär att straff enbart inträder i fall där särskilda omständigheter föreligger.

Viktiga samhällsintressen bidrog till att även riksdagen förespråkade att särskilda lagbestämmelser skulle införas om det i situationen ansågs erforderligt. Ett skydd mot homosexuella förgripelser för samhällets barn och ungdom ansågs vara det mest väsentliga skyddsintresset.

²⁹ SOU 1941:32, s.19.

³⁰ SOU 1941:32, s.21–22.

Regleringen av heterosexuell otukt mot person som inte uppfyller 15 års ålder utgörs av ett ovillkorligt skydd. Beredningens förslag omfattar inget liknande skydd för den homosexuella otukten, vilket riksdagens utredning anser mindre tillfredsställande. Ett utvidgande av skyddet för personer understigande 15 års ålder föreslås därför. En ovillkorlighet ska även föreligga beträffande den homosexuella otukten. Någon undantagsbestämmelse, om personen som utövat otukten mot barnet även denne endast är obetydligt över 15 års ålder, har inte stadgats beträffande den heterosexuella otukten och anses därför inte heller här motiverat.

Det straffrättsliga skyddet för personer i åldern 15-18 år bör enligt strafflagsberedningen omfatta att person som förmår eller försöker förmå barnet att utöva otukt med denna, ska fällas till straff om denne själv uppnår en ålder av 21 år vid gärningens begående. En gränsdragning vid 18 års ålder görs i liknande bestämmelser och ansågs därför även utgöra en naturlig lösning i förevarande sammanhang. Det anfördes att den som inte uppnår 21 års ålder kan straffas om denne utnyttjat den andras oerfarenhet eller beroendeställning. Denna gränsdragnings och tillämpningsfråga menade riksdagen vara för komplex för att vara tillgängligt det allmänna rättsmedvetandet. Ett ovillkorligt straffskydd för personer mellan 15- 18 års ålder ansågs därför mer ändamålsenligt som lösning. När gärningsmannen uppnått 18 års ålder och omfattades av den allmänna straffmyndighetsåldern skulle denna reglering inträda.

Att i fall där det, trots att personen som utsatts för otuktshandlingen är över 21 års ålder föreligger ett skyddsbehov, kunna inskrida med straff ansågs av uppenbar vikt. Om en lärare gjort sig skyldig till homosexuell otukt med en elev som uppnått 21 års ålder alternativt fall av otukt mellan förälder och barn. Departementschefen angav ingen övre gräns för brottsoffrets ålder, i syfte att inte begränsa möjligheten till sanktionering i fall där en persons

oerfarenhet eller beroendeställning utnyttjats. En radikal förändring från straffberedningens utredning.³¹

Lagutskottet granskade detta departementsförslag och invände beträffande avsaknaden av den äldre åldersgränsen. Det kunde försvaga skyddet för de yngre och även att ett utnyttjande av någons oerfarenhet inte kunde anses utgöra tillräckliga skäl för denna utvidgade skyddslagstiftning. Avsaknaden av åldersgräns skulle även strida mot begränsningen till fall där särskilda omständigheter förelåg och därigenom strida mot hela reformförslaget.³²

När riksdagen kom att anta propositionen den 15 mars 1944 var det en utarbetad version innefattande den av lagutskottet förespråkade ändringen som antogs. I och med den reformerade straffbestämmelsens ikraftträdande den 1 juli 1944 förelåg således en generell avkriminalisering av homosexuella handlingar.

2.7 Frigörelseveckan 1979

Från avkriminaliseringen 1944 fram till 1979 betraktades homosexualitet som en sinnessjukdom. Från 1971 och framåt hade bland annat RFSL arbetat för ett borttagande av klassifikationen, utan framgång. I samband med homosexuella frigörelseveckan 1979 var situationen upprörd. Socialstyrelsen hade även tillsatt en ny generaldirektör, Barbro Westerholm.

Ett antal enskilda personer tog initiativet till demonstrationen på socialstyrelsens trappa. Många av demonstranterna var tvungna att sjukanmäla sig för att ha möjlighet att delta. Det anförs dock av RFSL att myten om mängder av människor som sjukanmälde sig på grund av sin homosexualitet är felaktig. Ett antal människor meddelade försäkringskassan att de var oförmögna att arbeta på grund av sin

³¹ Prop. 1944 nr13, s. 46–49.

³² Första lagutskottets utlåtande nr12, 1944, s. 30–31.

homosexualitet, en kvinna lyckades få sjukpenning för sin homosexualitet och hon är det enda dokumenterade fallet.

Cirka 30-40 personer anges ha satt sig på socialstyrelsens trappa och vecklat ut banderoller och dylikt. Polis larmades efter ett tag till platsen men ingrep inte då demonstranterna ansågs som fredliga. Barbro Westerholm ska ha kommit ut och satt sig med demonstranterna för att diskutera. Hon var tillmötesgående mot de krav som ställdes och hon lyckades, trots mött motstånd från Socialstyrelsen, genomföra en förändring i Socialstyrelsens diagnosregister till den 19 oktober 1979.³³

³³ Ockupationen av Socialstyrelsen 1979, RFSL, <http://www.rfsl.se/?p=987>, 2014-05-19.

3 Analys och slutsatser

3.1 Analys

Detta arbete har analyserat de utredningar och lagarbeten som förekommit avkriminaliseringen av homosexualiteten. Brytpunkten som lyfte frågan till debatt 1933 var den ökade omfattningen av homosexuella som utsattes för utpressning på grund av sin sexuella läggning.

Det fängelsestraff som homosexualiteten var sanktionerad med 1933 menade förespråkarna för avkriminaliseringen inte fyllde någon funktion som vedergällning för ont begånget. Sanktioner kunde inte bidra till att driften försvann, ett ansvar för felaktig vilja gick därför inte att utkräva.

Vikten av rättssäkerhetens funktion lyftes fram. Homosexuella handlingar skedde främst i det privata vilket medförde att enbart ett slumpmässigt antal personer kom att ertappas och åtalas. Denna slumpmässighet var inte önskvärd utan ansågs snarare försvaga den allmänna rättskänslan.

Motståndare till avkriminaliseringen hävdade att det inte var styrkt att den homosexuella driften var så pass utpräglad att den omöjliga kunde behäskas om hot om sanktioner aktualiserades. Homosexualiteten existerade trots sanktioner, vilket talar mot detta argument. Då heterosexuella handlingar i vissa fall var sanktionerad skulle även självklart homosexuella handlingar regleras. Det som kan ifrågasättas här är att regleringarna inte är jämförbara, samma typ av handlingar har regleringar som infaller i helt olika utsträckning beroende på mellan vilka de inträffar. Regleringen av homosexuella handlingar var både mer krass och mer heltäckande till sin karaktär. Som lyfts fram är det främst en fråga om att vuxna samtyckande homosexuella inte bör ses som brottslingar.

Det i 18kap 10§ strafflagen angivna menades vara uttryck för en över generationer ärvd uppfattning om homosexualiteten som ett både rent

moralfilosofiskt och även religiöst syndigt beteende. Genom arbetena som här presenterats och framför allt efter avkriminaliseringen har lagstiftaren inlett en nystart eller i alla fall en mer accepterande inställning mot den homosexuella individen.

Avkriminaliseringens motståndare visar i sina argument tecken på en rädsla, en rädsla för allt som är annorlunda och därigenom ”oanständigt”. Vikten av att inte låta homosexuella och det annorlunda ta plats i det offentliga. Det faktum att en reglering skulle finnas, trots konstaterandet att den inte inverkar på ”problemet” utan enbart bidrar till en ökad diskretion, talar för detta. Den maktlöshet och fruktan motståndarna upplevde, av tanken att homosexualiteten kunde upplyftas till det offentliga ta plats bland det synliga, är tydlig. Särskilt av uttryck som ”risk för psykisk smitta för utomstående” och ”biologiskt självförsvar” framförs detta. Rädsla föds ur okunskap och även om det inte ursäktar kan det ändå förklara varför vissa oacceptabla ageranden inträffade mot homosexuella under denna tid. Genomgående tyder argumenten på en stark önskan att motarbeta erkännandet av en homosexuell existens.

Ett centralt skyddsintresse som genomsyrar utredningarna är ungdomen och främjandet av en utveckling mot en sund heterosexualitet. Åldersgränser diskuteras flitigt för att ett så omfattande skydd som möjligt skulle föreligga. Motverkandet av homosexualiteten från samhällets sida kunde därför ses som ett självförsvar mot biologiskt betingade riskfaktorer, i strävandet mot en ny generations fortplantningsdugliga fäder och mödrar. En jämförelse till homosexuella i samhället idag och rätten att adoptera, gifta sig och dylikt som de besitter visar att en utveckling mot det bättre skett.

Att det dröjde fram till 1979 innan homosexualiteten inte längre ansågs vara en sjukdom visar på ett inte enbart lyckligt slut i och med avkriminaliseringen. Arbete fanns fortfarande kvar att utföra. Trots att utvecklingen har tagit tid kan det ändå konstateras att situationen i samhället

ständigt förbättras och strävan mot en vidare acceptans föreligger. Arbetet slutade inte i och med denna avkriminalisering. Den är ändå relevant och viktig då den representerar en nystart, en brytpunkt mot det bättre. Något som inte representerar normen behövde inte utgöra en abnormitet, utan kanske enbart en varietet.

Förespråkarna för avkriminaliseringen strävade mot en öppenhet där en relation mellan två samtyckande vuxna människor, oavsett läggning, skulle accepteras. Två människor som älskar varandra skulle ha rätt att vara tillsammans, något som i dag utgör en självklarhet för många. Det borde inte vara samhällets ensak att styra i det enskilda förhållandet så länge ingen far illa.

3.2 Sammanfattande slutsatser

Denna studie har ämnat uttrycka de olika åsikter och argument som anförts i frågan. Dels för att historien vidare kan vägleda och dels för att bidra till att tidigare inträffande händelser reflekteras över och inte återupplevs. En insikt i hur utvecklingen i vårt rättssamhälle sett ut och hur rättigheter som vi idag kanske tar för givet inte alltid varit en självklarhet, det är ödmjukande att spekulera om.

Vi har inte alla svaren idag, som redan anförts var det först 2009 som både transvestism ströks ut socialstyrelsens register och även rätten till samkönade äktenskap infördes.

Även inom politiken kan det tillkomma vissa, mindre friska, nya fläktar som får utvecklingen och den upparbeta acceptansen i samhället att gå tillbaka i tiden. Fläktar som dessa är värda att motarbeta.

En person ska varken behöva bestraffas för eller rättfärdiga handlingar som uttrycker dennes skapnad, så länge den inte är skadlig för andra.

Förespråkarna för att homosexuella, som utgjorde farliga individer för andras hälsa och säkerhet, utan åtal omedelbart skulle omhändertas på

sinnessjukhus kan för de flesta kännas avlägset men det var verkligheten för mindre än 70 år sedan. Insikt i det som varit är oerhört viktig för att kunna skapa ett bättre nu. Kommande generationer ska inte häpnas över hur vi har behandlat varandra. Att vår generation istället ska återblickas på som en förebild gällande respekt gentemot alla och envar, oavsett hudfärg, sexuell läggning eller vad det nu kan vara, är strävansvärt.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Tryckta källor

Statens offentliga utredningar

SOU 1935:68 Promemoria angående ändringar i strafflagen beträffande straffsatser för särskilda brott m.m.

SOU 1941:3 Åtgärder för bekämpandet av homosexualitetens samhällsfarliga yttringar.

SOU 1941:32 Strafflagsberedningens utlåtande med förslag till lagstiftning angående åtgärder mot homosexualitetens samhällsfarliga yttringar.

Propositioner

Prop. 1937:187 Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen.

Prop. 1944 nr13 Förslag till lag om ändring i 18 och 25 kap strafflagen.

Laguskottsutlåtande

Första laguskottets utlåtande nr12, 1944, utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 18 och 25 kap strafflagen m.m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Litteratur

Edenheim, Sara, *Begärets lagar: moderna statliga utredningar och heteronormativitetens genealogi*, Symposion, Diss. Lund : Lunds universitet, 2005, Eslöv, 2005

Korling, Fredric och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013

Lundstedt, Vilhelm, *"Otukt mot naturen": bör den vara straffbar?*, Bonnier, Stockholm, 1933

Norrhem, Svante, Rydström, Jens och Markusson Winkvist, Hanna, *Undantagsmänniskor: en svensk HBT-historia*, 1. uppl., Norstedts akademiska förlag, Stockholm, 2008

Rydström, Jens, *Sinners and citizens: bestiality and homosexuality in Sweden 1880-1950*, Univ., Diss. Stockholm : Univ., 2001, Stockholm, 2001

Elektroniska källor

Ockupationen av Socialstyrelsen 1979, RFSL, hämtad den 19 maj 2014 från: <http://www.rfsl.se/?p=987>